

- N.B. :** (1) Question No. 1 is **compulsory**.
(2) Answer any **three** questions from the remaining **six**.
(3) All questions carry **equal** marks.

1. Write notes on any **three** of the following :—
 - (a) Extensive versus Intensive farming
 - (b) Water charges
 - (c) Land Ceiling Act
 - (d) Agricultural subsidies
 - (e) Self-Help Groups
 - (f) Foreign Capital and Indian agriculture.
2. Discuss the agricultural development theories of Lewis and Mellor.
3. (a) Discuss the large dam controversy.
(b) Explain the significance of the watershed approach.
4. (a) Discuss the role of agriculture in the provision of food and nutritional security.
(b) Explain the impact of agricultural growth on the trends in Rural-Urban Income disparity.
5. (a) Examine the impact of financial sector reforms on rural credit.
(b) Discuss Crop Insurance in India.
6. Answer any **two** of the following :—
 - (a) Distinction between Feudalism and Capitalism.
 - (b) Methods of surplus extraction
 - (c) Market Interlocking.
7. Answer any **two** of the following :—
 - (a) Abolition of Intermediaries Act
 - (b) Issues relating to globalisation of agricultural trade
 - (c) Land to the Tiller Act of Maharashtra
 - (d) Agrarian Reforms and Peasant Movements.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ अनिवार्य आहे.
 (२) उर्वरित सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन सोडवा.
 (३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (४) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहा.

१. टीपा लिहा कोणत्याही तीन :-

- (अ) विस्तारीत विरुद्ध प्रकर्षित शेती
- (ब) पाणीपट्टी
- (क) कमाल धारणा कायदा
- (ड) शेतीसाठी अर्थसहाय्य
- (इ) स्वयंसहाय्यता गट
- (फ) भारतीय शेतीक्षेत्रासाठी विदेशी भांडवल

२. ल्युई आणि मेलर यांचे शेतीविकास सिद्धान्त स्पष्ट करा.

- ३. (अ) 'मोठी धरणे वाद' चर्चा करा.
- (ब) जलविभाजक प्रकल्पांचे महत्व विषद करा.

- ४. (अ) अन्नधान्य पुरवठा आणि आहार सुरक्षा संदर्भात शेतीक्षेत्राच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- (ब) शेतीउत्पादन वाढीचा ग्रामिण शहरी उत्पन्न विषमतेवरील परिणाम स्पष्ट करा.

- ५. (अ) वित्तीय क्षेत्रातील सुधारणांचा ग्रामिण पतपुरवठा क्षेत्रावरील प्रभाव अभ्यासा.
- (ब) भारतातील धान्य विमा योजनेची चर्चा करा.

६. कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :-

- (अ) सरंजामशाही आणि भांडवलशाहीतील फरक
- (ब) वाढावा काढण्याच्या पध्दती
- (क) बाजार अनेकबद्ध.

७. कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :-

- (अ) मध्यस्थ निर्मूलन कायदा
- (ब) शेतीवस्तू व्यापाराच्या जागतिकीकरणाशी निगडित समस्या
- (क) महाराष्ट्रातील 'कसेल त्याची जमीन' कायदा
- (ड) भूमी-हक्क सुधारणा आणि शेतकरी चळवळ.